

ԲԱՆԲԵՐ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ

ISSN 1829-054X

Matenadaran
Mesrop Mashtots Institute of Ancient Manuscripts
and “Friends of the Matenadaran” Benevolent Fund express their
gratitude to “JTI ARMENIA” CJSC
for supporting the publication of this volume

Մատենադարան
Մեսրոպ Մաշտոցի անվան հին ձեռագրերի ինստիտուտը և
«Մատենադարանի բարեկամներ» բարեգործական հիմնադրամը
երախտագիտություն են հայտնում «ՋԵՅ ԹԻ ԱՅ ԱՐՄԵՆԻԱ» ՓԲԸ-ին
սույն հատորի հրատարակությանն աջակցելու համար

MATENADARAN
MESROP MASHTOTS INSTITUTE OF ANCIENT MANUSCRIPTS

BULLETIN OF MATENADARAN
38

Yerevan – 2024

МАТЕНАДАРАН
ИНСТИТУТ ДРЕВНИХ РУКОПИСЕЙ ИМЕНИ МЕСРОПА МАШТОЦА

ВЕСТНИК МАТЕНАДАРАНА
38

Ереван – 2024

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ
ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ ԱՆՎԱՆ ՀԻՆ ՁԵՌԱԳՐԵՐԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

**ԲԱՆԲԵՐ
ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ**

38

Տպագրվում է Մեսրոպ Մաշտոցի անվան
Մատենադարանի գիտական խորհրդի որոշմամբ

Խմբագրական խորհուրդ՝ Գոհար Մուրադյան (գլխավոր խմբագիր),
Վահան Տեր-Ղևոնդյան, Կարեն Մաթևոսյան, Օլգա Վարդազարյան, Վահե
Թորոսյան, Թեո վան Լինտ, Արմեն Մովսեֆյան, Արտաշես Շահնազարյան,
Գուրգեն Գասպարյան, Նազենի Ղարիբյան, Արուսյակ Թամրազյան, Հայկ
Համբարձումյան:

«Բանբեր Մատենադարանի» 38, Մեսրոպ Մաշտոցի անվան հին ձեռագրերի
ինստիտուտ. Երևան, 2024, 352 էջ:

«ԲԱՆՔ ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԱՑ ԱԻԳՏԱԿԱՐՔ ԵՒ ՊԻՏԱՆԱՑՈՒՔ»

Բանալի բառեր՝ ժողովածու, հունարեն, Դեմոկրիտոս, խրատ, բնագիր, ասույթ, Ստոբեոս, փիլիսոփա:

ԺԳ-ԺԴ դդ. հայերեն ձեռագիր «ժողովածոյ»-ներում ընդգրկված «Բանք իմաստասիրաց» բնագրի ընդարձակ տարբերակների մանրազնին ուսումնասիրությունը ցույց տվեց, որ ԺԳ դ. Սյունիքում ընդօրինակված ՄՄ 5862 ձեռագիրն իբրև գաղափար օրինակ է ծառայել ԺԴ դ. «Բանք»-երի համար¹: Ինչ վերաբերում է հայերեն թարգմանության սկզբնաղբյուրին, այդ հարցը դեռևս մնում է անորոշ: Ինչպես նշել էինք ԺԴ դ. ձեռագրերին նվիրված մեր հոդվածում, իտալացի հայագետ էմիլիո Տեզան, հայերեն բնագիրը համեմատելով Յոհան Ստոբեոսի (Ն դար) կազմած «Չորս գիրք քաղվածքների, ասույթների ու խրատների» (Ἐκλογῶν, ἀποφθεγγμάτων, ὑποθηκῶν βιβλία τέσσαρα) ժողովածուի հետ, ենթադրել է, որ հայերեն ասույթների մի մասը քաղված է այդ գրքից²:

Նույն փիլիսոփաների ասույթները լայն տարածում են գտել նաև հունարեն երկու անանուն ձեռագրերի (*Parisinus graecus 1168*, *Bodleianus Digby 6*) միջոցով, որոնց գրչության վայրն անհայտ է, ենթադրվում է, որ գրվել են Կոստանդնուպոլսում, Թ-ժ դդ.³: Դրանց հիման վրա հետագայում կազմվել է *The Corpus Parisinum (CP)* ժողովածուն, որտեղ ասույթները բաժանված են վեց առանձին մասերի⁴: Մեր ուսումնասիրության հետ առնչվում են հատկապես

* Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարան, ք.գ.թ., rouzanpoghosian@gmail.com, հոդվածը ստանալու օրը՝ 4 սեպտեմբերի, 2024, հոդվածը գրախոսելու օրը՝ 26 հոկտեմբերի, 2024:

1 **Ռ. Պողոսյան**, ««Բանք իմաստասիրաց»-ի տարբերակները ԺԴ դարի ձեռագիր «ժողովածոյ»-ներում», *ԲՄ*, № 37, 2024, էջ 79-87:

2 **Է. Տեզա**, «Հելլեն իմաստասիրաց հատըմտիր խրատք բարգմանելով ի հայ», *Քաղմավէպ*, 1894, էջ 73:

3 **D. M. Searby**, “Greek Collections of Wise and Witty Sayings” *COMSt Handbook*, Stockholm University, 2016, pp. 3-4.

4 **D. M. Searby**, *The Corpus Parisinum*, A Critical Edition of the Greek Text with Commentary and English Translation A Medieval Anthology of Greek Texts from the 600 B. C. – 700 A. D. (Greek and English Edition), Edwin Mellen Press, 2007.

վերջին երեք մասերը, որոնցում ընդգրկված են թագլուխների և ասույթների զգալի մասը նույնուխյամբ առկա է հայերեն բնագրում: Մինչ դրանց անդրադառնալը նշենք, որ ժողովածուի երրորդ մասը բավականին ընդարձակ է (556 ասույթ), մեծ թիվ են կազմում հույն փիլիսոփա Դեմոկրիտոսի բարոյախրատական խոսքերը, սակայն հանդիպում են նաև Ալեքսանդր Մեծին վերագրված ասույթներ, որոնցից մի քանիսը պահպանվել են հայերեն բնագրում, ինչպես օրինակ՝ «ՅԱղեքսանդր թագաւոր հարցեալ, թէ՞ որպէ՞ս զհայր քո, եւ զԱրիստոտէլ, ասաց. «Զմին որպէս պատճառ գոլոյ, եւ զմին որպէս բարիոք գոլոյ»» (CP 3, 413 [999]):

Չորրորդ (CP 4, *Anthology of Stobaeus*) մասն ընդգրկում է Ստոբեոսի վերոնշյալ գրքից մեջբերված 214 ասույթ թեմատիկ ենթավերնագրերով: Առաջինը կոչվում է «Խոհեմուխյան մասին», հայերեն բնագրում՝ «Իմաստութիւն», որին հաջորդող բազմաթիվ թեմաների մեջ գտնում ենք արիություն, շոգմոգություն, լուսնյան, իշխանության, հայրերին պատվելու, հարստության, արծաթասիրության մասին ենթագլուխներ, որ պահպանվել են նաև հայերենում: Հարցն այն է, որ այդ թեմաների վերաբերյալ ասույթները հայերենի հետ նույնը չեն, ավելին՝ մեծ մասամբ վերագրված են այլ փիլիսոփաների: Այսպես օրինակ, Պլուտարքոսի «Մի խորհիր զհեշտալին, այլ զազնիւն...» միտքը հանդիպում է «Անկեղծության մասին» ենթավերնագրի ներքո՝ իբրև Սոլոնի ասույթներից (CP 4, 58 [1205]: նույն հատվածում՝ «Որպէս մեղուն յամենայն ծաղկանց նստի, այլ զպիտանին առնու, նոյնպէս ամենայն իրաց պարտ է հմտանալ, սակայն զաւգտակարն առնուլ» ասույթի հեղինակը ոչ թե Սոկրատեսն է, ինչպես հայերեն բնագրում, այլ Արիստոնիմոսը և այլն:

Հինգերորդ մասում (CP 5, *Gnomologium Byzantinum*) ընդգրկված 97 ասույթները նույնպես դասակարգված են ըստ թեմաների, ուշագրության են արժանի հատկապես իմաստության ու խելքի, օրենքի, բարեկամության, բարեբախտության, բժիշկների, գինու, բախտի, կանանց մասին ենթավերնագրերը, որոնք առկա են նաև հայերեն բնագրում, սակայն դրանց վերաբերյալ ասույթները նույնը չեն հայերենի հետ կամ էլ՝ վերագրված են այլ փիլիսոփաների: «Կանանց մասին» ենթագլխում ուշագրավ է հատկապես Սեկունդոսի հայտնի ասույթը՝ «Սեկունդոս ի հարցանելն, թէ՞ զի՞նչ է կին, ասէ. «Ընտանի գազան, մարդոյ կուրութիւն, տան մրրիկ, տուգանք, կենաց թշնամի, աթոռակից վիշտ»» (CP 5, 95 [1458]), որի տարբերակներն առկա են հայերեն գրեթե բոլոր ընդարձակ բնագրերում՝ «Վասն շար կանանց» ենթագլխի ներքո:

Վեցերորդ մասն (CP 6) ընդգրկում է 228 ապոֆիթեզմա, հայտնի է որպես *Gnomologium Vaticanum (GV)*⁵, ասույթներն այստեղ դասավորված են հույն փիլիսոփաների անունների այբբենական հերթագայություններով, կան նաև անանուն ասույթներ, որոնք նույնպես ներկայացված են այբբենական կարգով՝ ըստ տվյալ ասույթի սկզբնատառի: Համեմատությունը ցույց է տալիս, որ հայերեն թարգմանական բնագրում հույն փիլիսոփաների անունները մեծ մասամբ փոխված են, այսպես օրինակ, «Վասն բարեկամաց»-ի՝ «Դիմոսթենէս նախատեալ լինէր, հաճախ ընդ շարս շրջելով, ասէր. «Եւ բժիշկք ընդ ախտաժեստս, բայց ինքեանք առողջք են» ասույթն այստեղ ասվում է Ռոմոլուսի վերաբերյալ (CP 6, 166 [1643], իսկ «Վասն մահու» ենթավերնագրի ներքո Սոկրատեսին վերագրված «Սմա հարցին, թէ զի՞նչ է դժոխք, ասէ. «Ոչ ես երթեալ եմ, եւ ոչ անտի ոք եկին»» ասույթը պատկանում է Քրիստիպոսին (CP 6, 214 [1691] և այլն: Հետաքրքրական է, որ հայերեն բնագրի «Վասն խրատում» ենթագլխի ներքո «Իմաստասէր ոմն երկուս ուներ աշակերտս. մին ջանոտ եւ անմիտ, եւ միւսն միտառնու եւ հեղզ եւ ի շուսանելն ասէ. «Երկոքինդ ի կորուստ եղիցիք, զի միդ կամի եւ ոչ կարէ, եւ միդ՝ կարէ եւ ոչ կամի»» ասույթն անանուն է նաև այստեղ (CP 6, 210 [1687]):

Հունարեն ասույթների ժողովածուները թարգմանվել են լատիներեն, ասորերեն, արաբերեն, հայերեն, ֆրանսերեն, իսպաներեն և այլ լեզուներով՝ դառնալով այդ ժողովուրդների գրավոր մշակույթի անքակտելի մասը: Պետք է նկատել, որ այդ ժողովածուներին նվիրված ուսումնասիրություններում որևէ անդրադարձ չի արվում հայերեն թարգմանությանը, մինչդեռ ԺԳ դ. ի վեր այդ բնագիրն ընդգրկվել է հայերեն ավելի քան հարյուր գրչագրերում:

Հայ գրիչները բավականին ազատ են վարվել «Բանք»-երի հետ՝ իրենց ցանկություններով ավելացնելով բոլորովին նոր ենթագլուխներ, ասույթներ, ինչպես վկայում է օրինակ, Վիենն. 2253 ձեռագիրը (ԺԸ-ԺԹ դդ., գրչության վայրն անհայտ)⁶, որը տեղում ուսումնասիրելու առիթ ունեցանք 2023 թ. ամռանը: Բնագիրը կոչվում է ոչ թե «Բանք», այլ՝ «Խրատք իմաստասիրաց», առաջին ենթավերնագիրն է՝ «Ի փիլիսոփայից յաղագս խելաց եւ իմաստութեան», որը սկսվում

⁵ Վատիկանի ասույթների ժողովածուն (*Gnomologium Vaticanum* կամ *GV*) 577 ասույթ պարունակող ձեռագիր է՝ պահպանված Վատիկանի հավաքածուի՝ 15-րդ դ. հուն. 743 ձեռագրում: Հրատարակվել է՝ *Gnomologium Vaticanum e codice Vaticano graeco 743*, ed. L. Sternbach (Texte und Kommentare 2), Berlin 1963, տե՛ս նաև <https://ancientwisdoms.ac.uk/library/>:

⁶ *Յուզակ հայերէն ձեռագրաց Մխիթարեան Մատենադարանին ի Վիեննա*, հ. Գ., կազմեց Հ. Օգոստինոս վրդ. Սեփուկեան, Վիեննա, 1983, էջ 844:

է Պլատոնի հայտնի ասույթով: Ի տարբերություն ՄՄ 5862-ի, ունի 28 ենթագլուխ՝ 22-ի փոխարեն: Այդ ձեռագրին ավելի մանրամասն կանդրադառնանք ժԸ դարի «Ժողովածոյ»-ներում ընդօրինակված «Բանք»-երը քննելիս, միայն նշենք, որ վերջին ենթագլուխն է «Յաղագս աստուածութեանն վկայութիւնք», որը հայերեն որոշ ձեռագրերում ընդօրինակվել է իբրև առանձին բնագիր: ԺԷ դ. «Ոսկեփորիկ»-ում վերնագրված է «Վկայութիւն արտաքնոց փիլիսոփայից վասն աստուածութեանն», ունի ընդամենը հինգ ասույթ, որոնցից միայն չորսն են համընկնում ՄՄ 5862-ի հետ: 1922 թ. այն հրատարակվել է «Բազմավէպ»-ում⁷:

Այսպիսով, ԺԳ-ԺԴ դդ. «Բանք իմաստասիրաց»-ների համեմատական քննությունը պարզվում է, որ դրանց գերակշիռ մասը զուգահեռներ ունի վերոնշյալ երկու անանուն ձեռագրերի հետ, բացառությամբ «Վասն աստուածութեան» ենթագլխի, որի սկզբնաղբյուրը դեռևս մնում է անհայտ: Պետք է ենթադրել, որ այդ ձեռագրերի ասույթներից կազմվել է մեկ կամ մի քանի ընտրանի, որը եղել է հայերեն թարգմանության սկզբնաղբյուրը: Զպետք է բացառել, որ այդպիսի ընտրանիներ կարող էին կազմվել նաև հայ հոգևոր վերնախավի պատվերով: Մեզ ավելի հավանական է թվում վերջինը, քանի որ հայերեն թարգմանությունն էականորեն տարբերվում է, օրինակ, ասորերենից, որին նվիրված անգլերեն ուսումնասիրությունը՝ ասույթների զուգահեռ թարգմանությամբ հրատարակվել է Զալցբուրգի համալսարանի պրոֆեսոր Յ. Արժանովի աշխատասիրությամբ⁸:

Հայերեն բնագրերը բավականին տարբեր են, չեն ծածկում միմյանց, քանի որ գրիչները, ինչպես նշեցինք, ազատորեն խմբագրել ու հղկել են այդ ասույթները, ավելացրել նոր ենթագլուխներ և իմաստալից մտքեր՝ հաճախ աղավաղելով հույն փիլիսոփաների անունները կամ նրանց վերագրելով այլ ասույթներ: Այդ իսկ պատճառով համեմատական բնագիրը կազմելիս նկատել ենք ոչ միայն առանձին բառերի տարբերումներ, այլ նաև նույն ասույթի տարբեր ձևակերպումներ: Սույն բնագրում դրանք հատուկ ընդգծել ենք շեղ տառատեսակով գրիչների միջամտությունն ավելի ակնառու դարձնելու նպատակով:

Համեմատովոլ բնագրերում քիչ չեն նաև ավանդական ուղղագրության կանոններից շեղումները, հատկապես սայ, նայ գրության ձևերը, որոնք նույնությամբ չենք պահպանել, այլ ուղղել ենք:

Բնագիրը կազմել ենք համեմատելով հետևյալ ձեռագրերը.

ՄՄ 5862, 1290 թվականից առաջ, 267ա-271ա,

⁷ «Վկայութիւն արտաքնոց փիլիսոփայից վասն աստուածութեանն», *Բազմավէպ*, 1922, էջ 4-5:

⁸ Y. Arzhanov, *Syriac Sayings of Greek Philosophers*, Leuven, 2019, pp. 352-354.

ՄՄ 6897, 1371թ., 775ա-792բ,

ՄՄ 4166, 1346 թվականից առաջ, 194ա-195բ, մասամբ է համընկնում նշյալ բնագրերի հետ, միայն վերջին չորս ենթագլուխների ասույթներն են նույնը:

Նշենք, որ ԺԳ դ. բնագրերից ընդարձակ է նաև ՄՄ 6058-ը, որը նշյալ համեմատվող ձեռագրերի մեջ չենք ներառել, քանի որ ասույթների զգալի մասը չի համընկնում ՄՄ5862-ի հետ: Չենք ընդգրկել նաև ԺԳ դ. ՄՄ 10377 և ՄՄ 2189 ձեռագրերը, որոնք ունեն հավելյալ ենթագլուխներ, բացի այդ, վերջինում բացակայում է «Վասն աստուածութեան» ենթագլուխը:

ԲՆԱԳԻՐ

Բանք իմաստասիրաց ազտակարք եւ պիտանացուր⁹

[1] **Պղատոն ասաց**¹⁰. «Ուրք մեծաց առաջի կան, մեծի զգաստութեան պէտք են»:

[2] **Պղոտարֆոս**¹¹ ասէ. «Ճանապարհորդք ի տունս եւ ի հայրենիս փութան, եւ իմաստունք ի *խելս իմաստութեան*¹²»:

[3] **Նորին**¹³ «Ի խորհելն քո արինակ ա՛ն զանցեալն ապառնոյն, քանզի աներեւելին յերեւելեացն փութով¹³ տայ զգիտութիւն»:

[4] **Նորին**¹⁴ «Ուր վասն անձին անբարի խորհի, այլում բարի ոչ կարէ խորհել: Մի՛ խորհիր զհեշտալին, այլ զազնին, յանախես խորհել նախ քան զգործ¹⁴, զի դժուարին է անդրէն դարձուցանել զգործն: Գործն բնութեան¹⁵ մարմնոյ զարութեան պէտք են, իսկ զազտակարն խորհել խելաց¹⁶»:

[5] **Բիանտոս**¹⁷ հարցեալ, թէ ո՞վ է խորհրդակից ազնիւ, ասէ՝ «Ժամանակն»:

[6] **Բաբրիոս**¹⁸. «Պարտ է զաւարտն տեսանել եւ ապա ձեռնարկել յիրան»:

⁹ ՄՄ 6897 Բանք իմաստասիրաց պիտանի ամենայն մարդոյ

¹⁰ ՄՄ 6897 ասէ

¹¹ ՄՄ 6897 Պղիտարֆոս

¹² ՄՄ 6897 եւ իմաստութիւն

¹³ ՄՄ 5862 փութո

¹⁴ ՄՄ 6897 զգործն

¹⁵ ՄՄ 6897 չիք

¹⁶ ՄՄ 6897 խելացն

¹⁷ ՄՄ 6897 ցֆիանդոս

¹⁸ ՄՄ 6897 Բաբրիոս

[7] **Դիոկրատէս**¹⁹ ասէ. «Փոփոխումն տեղաց²⁰ եւ տերանց²¹ ոչ խելք ուսուցանեն եւ ոչ անիմաստութիւն բառնան²²»:

[8] **Իրապէս ասէ.** «Իմանալ զբարին եւ քաղցր խաւսել ի մի համարի²³ են»:

[9] **Դիոդորոս ասէ.** «Իմաստուն խորհուրդ վեհագոյն է, քան զձեռս հզարաց»:

[10] **Պիթագորաս ասէ.** «Ոչ զերիվար առանց սանձաց, եւ ոչ զվեծութիւն²⁴ առանց խելաց ստանալի է»:

Վասն արիութեան²⁵

[11] **Սոկրատէս** տեսեալ²⁶ ուժգնագոյն պարսպեալ զկորնթացիս, ասաց²⁷. «Մի՛ թէ կանայք բնակեալ աստ»:

[12] ²⁸Զարութիւն, որ զմիտս եւ զիմաստութիւն ոչ ունի, գերեզմանի մատնէ զունողս²⁹ իւր:

[13] **Աղեֆսանդր** խրատեալ ի բարեկամաց, գիշերի երթալ ի վերայ թշնամեացն³⁰, ասէ. «Ոչ է թագաւորական գողանալ զյաղթութիւն³¹»:

[14] Սա տեսեալ զոմն հոմանուն³² զանգիտող³³ ի պատերազմէ, ասէ ցնա. «Պատանի, դու կամ զանունդ փոխեա կամ զսիրտդ»:

[15] Զսա յաւժարեցուցանէին բարեկամն ստանալ որդիս, եւ նա ասէ. «Մի՛ տագնապիք, քանզի թողում ձեզ յետամնաց զբան եւ զիմաստութիւն եւ զարիութիւն»:

19 ՄՄ 6897 Դիոկրատէս

20 ՄՄ 6897 ի տեղաց

21 ՄՄ 6897 ի տերանց

22 ՄՄ 6897 զանիմաստութիւն բառնայ

23 ՄՄ 5862 համար

24 ՄՄ 6897 զիմաստութիւն

25 ՄՄ 6897 չիք Վասն արիութեան

26 ՄՄ 6897 + զդրունս կորնթացոց զի ուժգնակի կային ախեալ

27 ՄՄ 6897 ասէ

28 ՄՄ 6897 + նորին

29 ՄՄ 5862 զունողն

30 ՄՄ 5862 ի պատերազմ

31 ՄՄ 5862 + գիշերալ

32 ՄՄ 6897 անուանակից ՄՄ 5862 + իւր միշտ

33 ՄՄ 6897 զանգիտ

[16] Սա իբրև ելաներ ի տղայութեան ի պատերազմ³⁴, ասէր Արիստոտել. «Համբերեա մինչեւ յաւորս կատարեալ³⁵ հասակի քո», եւ նա ասէ. «Երկնչիմ գուցէ կորուսից³⁶ զերիտասարդական համարձակութիւնս³⁷»:

[17] **Լակիմ**³⁸ իմաստասէր, քանզի կաղ էր եւ երթայր ի պատերազմ, ասեն ցնա. «Զի՞նչ գործես, գոր ոչ է³⁹ պարտ», ասէ. «Ոչ փախչողաց է յաղթելն, այլ դատողաց եւ ջանտից հանդերձ խելամ»:

[18] **Ղեկիդէս լակեղեմնացի**⁴⁰ սակաւոմ երթայր ի պատերազմ, ասեն ցնա. «Սակաւ եմ զարեդ», եւ նա ասէ. «Սակաւ եմ, բայց յաւժար եմ»:

[19] **Մոնիոս ասէ**. «Յափշտակեա զբարիոմ մեռանելն յորժամ պարտ է⁴¹, միգուցէ⁴² յետ փոքր ինչ⁴³ զմեռանելն ընդունիս⁴⁴, բայց⁴⁵ զբարիոմն՝ ոչ»:

[20] **Պատոս** երթայր ի պատերազմ յոյժ սպառնալեամ ի վերայ լակեղեմնացուցն եւ յարուցեալ⁴⁶ ոմն ի ծերոցն⁴⁷ ասէ. «Եթէ Աստուած սպառնայ, մի երկնչիմ, զի ոչինչ⁴⁸ անիրաւեցամ, ապա թէ մարդ սպառնայ, գիտասցէ, զի արանց⁴⁹ սպառնայ»:

Վասն բարեկամաց⁵⁰

[21] **Եւրպիդէս ասէ**. «Քաշ գիտեմ, զի հարստից եւ իշխանաց ամենայն ոմ կամի սիրելի լինել, իսկ աղքատն եւ ի բուն բարեկամացն⁵¹ քակտի⁵²»:

[22] **Կալիստրատոս ասէ**. «Զվիշտս բարեկամին անձին քոմ համարեա եւ ի քաջաշնորհութեան քոմ աւզնեա նմա»:

³⁴ ՄՄ 6897 ի պատերազմ ի տղայութեան

³⁵ ՄՄ 5862 կատարելութեան

³⁶ ՄՄ 6897 կորուսանեմ

³⁷ ՄՄ 6897 + իմ

³⁸ Սոփերեոմ՝ Ղակոն

³⁹ ՄՄ 6897 չէ

⁴⁰ ՄՄ 6897 լակիդոմնացի

⁴¹ ՄՄ 5862 չիմ յորժամ պարտ է

⁴² ՄՄ 6897 զի մի

⁴³ ՄՄ 6897 փոքր ինչ յետոյ

⁴⁴ ՄՄ 6897 յափշտակեա

⁴⁵ ՄՄ 6897 իսկ

⁴⁶ ՄՄ 5862 լուեալ

⁴⁷ ՄՄ 5862 ի յամպոխէն

⁴⁸ ՄՄ 6897 ոչ գոմ

⁴⁹ ՄՄ 5862 մարդ մարդոյ

⁵⁰ ՄՄ 6897 չիք Վասն բարեկամաց

⁵¹ ՄՄ 6897 բարեկամն

⁵² ՄՄ 6897 չիք

[23] **Գիոն հոռմայեցի ասէ.** «Որչափ բարեկամ ստացեալ է քո, այնչափ իմացիր ունել քեզ աչս եւ ականջս եւ ձեռս, եւ յամենայն կողմանց ունիս տեսութիւնս եւ լուս, եւ սիրտս, եւ ի յիմանալն զաւգտակարսն ոչինչ սխալես, եւ թէ Աստուած համարիս զքեզ ոչինչ սխալես, մի ունելով անձն եւ անպակաս բարութիւնս»:

[24] **Նորին**⁵³. «Զի ոսկի հոռով փորձի, եւ բարեկամ վշտամ եւ նեղութեամբ»:

[25] Զհեռաւոր բարեկամսն, որ շիցեն մատ⁵⁴, յիշեսչիր առաջի տեսաւոյց, զի թուեսցիս եւ զնոսս շնոռանալ, յորժամ ոչ իցեն⁵⁵ նոքա մատ:

[26] **Արիստոտէլ ասէ.** «Ինչս պարտ է ստանալ վասն բարեկամաց, եւ ոչ բարեկամս վասն ընչից»:

[27] Յաջողակ է առ ի սիրել, որ յանախ զանիրաւելն համբերէ:

[28] **Դիմութենէս** նախատեալ լինէր, հանախ ընդ շարս շրջելով, ասէր. «Եւ բժիշկի ընդ ախտաժեսս, բայց ինքեանք առողջ⁵⁶ են»:

[29]⁵⁷ Սիրելի յուրախութիւնս կոչելով, իսկ ի վիշտս անկոչ պարտ է գնալ:

[30] Որք ոչ կարեն ազնել բարեկամաց՝ զանկարութիւն, իսկ ոչն կամել⁵⁸ շարութեան նշանակ է:

[31] Ճշմարիտ բարեկամ գտնն քաղցրագոյն եւ զտրամութիւն թերեւագոյն առնէ⁵⁹, եւ գերկեակսն արեստիւ:

[32] **Կղոտարֆոս ասէ.** «Որպէս զմեղուն ոչ ատես վասն իսայթոցին, այլ վասն պաղոյն սիրես, նոյնպէս եւ զբարեկամն մի՛ ատեր սակս⁶⁰ յանդիմանութեան, այլ վասն քաղամտութեան սիրես»:

[33] **Մենանդրոս ասէ.** «Որք ի ժամանակի զբարեկամս գգուն⁶¹, ժամանակին են բարեկամ»:

[34] Զէջ խոշորութիւն հանապարհին փորձէ, եւ զբարեկամն՝ սուգ եւ տրամութիւն:

[35] Ոչ կարես նշմարիտ բարեկամ⁶² ստանալ, մինչեւ զչարսն հալածես:

⁵³ ՄՄ 6897 չիք

⁵⁴ ՄՄ 6897 չիք

⁵⁵ ՄՄ 6897 շիցեն

⁵⁶ ՄՄ 6897 որչ

⁵⁷ ՄՄ 6897 + փոյթ

⁵⁸ ՄՄ 6897 որք ոչ կամին

⁵⁹ ՄՄ 6897 չիք

⁶⁰ ՄՄ 6897 վասն

⁶¹ ՄՄ 6897 սիրեն

⁶² ՄՄ 5862 մարդ սիրելի փ/ս նշմարիտ բարեկամ

[36] Ոչ ցանկացայ բազմաց հանոյ լինել, զի որ նոցա հանոյ էր՝ ոչ ոսայ, եւ զոր իմ ստացեալ էր՝ հետի էր ի նոցա տրամադրութիւնէն:

[37] **Սոկրատ ասէ.** «Որք եղբարս ունին եւ սիրելիս խնդրեն, նման են որք զխրեանցն անդաստանն⁶³ թողեալ զատարն գործեն»:

[38] Որք միշտ զբարեկամացն հանոյսն⁶⁴ խասին, որ անտի⁶⁵ հեշտութիւնք են, յետոյ ի թշնամութիւն⁶⁶ դարձնեն:

[39] Բժիշկ եւ սիրելիս ոչ զիրն, այլ՝ զաւգտակարն պարտ է խնդրել:

[40] **ՅՏիմոն մարդատեաց** հարցեալ, թէ ընդէ՞ր զամենայն մարդ ատես, ասէ՝ «Զչարսն՝ յիրաւի⁶⁷, իսկ զայլսն, զի նոքա ոչ ատեն⁶⁸ զչարսն»:

Վասն⁶⁹ իշխանաց

[41] **Արիստոտել ասէ.** «Որք ի վերայ բազմաց ահեղք են՝ ի բազմաց երկնշին»:

[42] **Դիմոկրատէս⁷⁰.** «Փափագելի լինել սիրեա ի կենցաղս, քան թէ ահեղ»:

[43] Իշխանին պարտ է ունել առ ժամանակն բնութիւն⁷¹, առ դիմադարձսն համարձակութիւն, եւ ընդ ձեռամբ են բարեմտութիւն:

[44] Լաւագոյն է ընդ անմտացն իշխանութեամբ լինել⁷², քան իշխել նոցա:

[45] Յիշխելն հեզ լեր, եւ ընդ իշխանութեամբ⁷³՝ երկայնամիտ:

[46] Թագն⁷⁴ զխելս ոչ առաւելու, այլ միտն են իշխան:

[47] Եթէ ընդ իշխանութեամբ լինել ոչ ոսար, իշխանութիւն լինել մի համարձակիր:

[48] Իշխան վասն արդարոց աղերսեսցի եւ մի՛ վասն չարեաց⁷⁵:

63 ՄՄ 5862 չ/բ

64 ՄՄ 6897 չ/բ

65 ՄՄ 6897 ի նոցանէ

66 ՄՄ 6897 ի թշնամանս

67 ՄՄ 6897 զչարն ատեն եւ զանկարգն, եւ յիրաւի է այս

68 ՄՄ 5862 սիրեն /ի/ ոչ ատեն

69 ՄՄ 6897 Յաղագս

70 ՄՄ 6897 + ասէ

71 ՄՄ 6897 իշխանին երիս իրս պարտ է ունել

72 ՄՄ 6897 ընդ անմտացն իշխանութեամբ ընտրելի է

73 ՄՄ 5862 յիշխիւն

74 ՄՄ 6897 + թագաւորի

75 ՄՄ 6897 չարի

[49] Տակառապետն Աղեֆսանդրի, գաւաթ ոսկի կորուսեալ խնդրէր ջանիլ⁷⁶, **ասէ**⁷⁷. «Մի՛ տաժանիս, պատանի՛, զի որ ունի զնա՝ ընդ մերով իշխանութեամբ է»:

Վասն երդման⁷⁸

[50] **Սոկրատ**⁷⁹ **ասէ**. «Պարտ է մարդոյ զբանս վերագոյն երդմանցն առնել»:

[51] Երդումն վասն երկուց իրաց լինի՝ ⁸⁰զանձն ի կասկածանաց ազատել կամ զբարեկամն հանել յորոգայթից, ⁸¹վասն ընչից ոչինչ⁸² եւս:

[52] Որ երդման ընկերին ոչ հաւատայ, դիրին է նմա եւ սուտ երդնույ:

Վասն խրատու

[53] **Պղատոն ասէ**⁸³. «Ամենայն մակացութիւն որոշեալ յարդարութենէ եւ յայլ առաքինութենէ, խաբէութիւն է եւ ոչ իմաստութիւն⁸⁴»:

[54] **Սոկրատ**⁸⁵ **ասէ**. «Որպէս զմեղուն տեսանեմք ի վերայ ամենայն ծաղկանց նստեալ⁸⁶, այլ զպիտանին առնու, նոյնպէս ամենայն իրաց պարտ է հմտանալ, սակայն զաւգտակարն առնույ»:

[55] Պարտ է զբանից գանձարանն պահել առաւել⁸⁷, քան զընչից:

[56] **Դիմոսթենէ** զարմատ խրատուն դառն ասէր եւ զպտողն⁸⁸ քաղցր:

[57] Խրատն բարեշնորհից⁸⁹ զարդ է, իսկ վատաշնորհից ապաւնէ:

[58] **Սոկրատէ** տեսեալ զոմն մեծատուն անհրահանգ⁹⁰ ասէ. «Ահա ոսկի անասուն»:

76 ՄՄ 6897 Աղեֆսանդրոս, քանզի տակառապետ նորա ընպանակ ոսկի կորուսեալ խնդրէր մորմոխելով

77 ՄՄ 5862 + Աղեֆսանդրոս

78 ՄՄ 6897 Յաղագս երդմանց

79 ՄՄ 6897 Սոկրատէս

80 ՄՄ 6897 + մի

81 ՄՄ 6897 + այլ

82 ՄՄ 6897 ոչ

83 ՄՄ 5862 չիք Պղատոն ասէ

84 ՄՄ 6897 + ասի

85 ՄՄ 6897 Սոկրատէս

86 ՄՄ 5862 որպէս մեղուն յամենայն ծաղկանց նստի

87 ՄՄ 6897 չիք

88 ՄՄ 6897 + նորա

89 ՄՄ 6897 բարեշնորհիցն

90 ՄՄ 6897 չիք

[59] **Արիստիպոս**⁹¹ ասէր իւրոց աշակերտացն. «Ինչս այսպիսի ստանալ, որ ի նաւաբեկութեան⁹² ընդլուակից լիցի⁹³»:

[60] Ի հարցանել **ԳԻՆՈՂՈՐ**⁹⁴, եթէ զի՞նչ ծանր բառնայ⁹⁵ երկիր, ասէ. «Զմարդ անհրահանգ»:

[61] **Եմբեղոկրէս**⁹⁶ ասաց⁹⁷. «Ոչ գտի իմաստուն ըստ բանի», ասեն ցնայ. «Որ խնդրէ իմաստուն, նախ պարտ է, զի իցէ ինքն իմաստուն»:

[62] **Թէկրիսոս**⁹⁸ անհմուտ ֆերթողի ունկն դնէր, եւ նա ասէ⁹⁹. «Զո՞ր ասես դու բարիոք», եւ նա ասէ. «Զայն, զոր շէ¹⁰⁰ քո ուսեալ»:

[63] **Իմաստասէր ոմն** երկուս ունէր¹⁰¹ աշակերտս. մին¹⁰² շանացող¹⁰³ եւ անմիտ, եւ միւսն միտաոնու եւ հեղգ¹⁰⁴, եւ ի շուսանելն¹⁰⁵ ասէ. «Երկոքինդ ի կորուստ եղիցիք, զի միդ կամի եւ ոչ կարէ, եւ միդ՝ կարէ եւ ոչ կամի»:

[64] **Դիմենաս ասէ**¹⁰⁶. «Վարձ տացեն աւագ աշակերտքն¹⁰⁷. մտառուքն, զի բազում աւգտին, եւ անմիտքն առաւել եւս, զի շատ աշխատեն»:

[65] **Փիլիստոն ասէ**. «Իմաստից առաւել¹⁰⁸ հոգ տարցես, քան զընչից, զի¹⁰⁹ նովաւ ստանին ինչք, իսկ ընչիւք ոչ ստանի իմաստութիւն»:

[66] Պատանի մի իմաստուն կարծեր զինքն, զի ընդ բազումս խասեր, եւ **Դիմոկրիսոս ասէ**¹¹⁰. «Եւ ես ընդ¹¹¹ մեծատունս բնակեմ, բայց չեմ մեծատուն»:

91 ՄՄ 6897 Արիստոտել

92 ՄՄ 6897 նաւակոծութեան

93 ՄՄ 6897 եւ ընկղման ժամանակի լաղայ զհետի ծով

94 ՄՄ 6897 ԳԹէնողորոս հարցեալ

95 ՄՄ 6897 + իւրմէ

96 ՄՄ 6897 Եմպեղոկրատէս

97 ՄՄ 6897 ասէ

98 ՄՄ 6897 Թէնգոնիսոս

99 ՄՄ 6897 եւ ասէ ցնա

100 ՄՄ 6897 ոչ է

101 ՄՄ 6897 ստացեալ

102 ՄՄ 6897 ոմն

103 ՄՄ 5862 շանոտ

104 ՄՄ 6897 մտացի

105 ՄՄ 6897 + նոցա ի բաց վարեաց յինքենէ ասելով

106 ՄՄ 6897 չիք Դիմենաս ասէ

107 ՄՄ 6897 պարտ է վարձս տալ վարդապետացն

108 ՄՄ 5862 չիք

109 ՄՄ 6897 քանզի

110 ՄՄ 6897 + ցնա

111 ՄՄ 6897 + բազում

[67] Զգաստից ընդ արբեցողս, եւ իմաստնոց ընդ անմիտս՝ խասել չէ պարտ:

[68] Ոտիպղին իկարացի¹¹² ածաւ առ բոնատուն զկնի առնլոյ քաղաքին եւ հարցեալ¹¹³, թէ՛ «Զի՞նչ կորուսեր, զի ժողովեսցում ի քեզ¹¹⁴», եւ նա ասէ. «Յիմոցն եւ ոչինչ յիմաստից եւ¹¹⁵ յառաքինութենէ, իսկ յափշտակելն ոչինչ աւելի իմ, քան թէ յափշտակողացն է¹¹⁶»:

[69] Սմա դեղագործ ոմն անհմուտ¹¹⁷ ասաց¹¹⁸. «Մեփեա գորմդ տանդ¹¹⁹, զի նկարեցից», եւ նա¹²⁰ ասէ. «Ո՛չ, նախ¹²¹ դեղագործեա եւ ապա ծեփեցից»:

Վասն¹²² բախտի

[70] Իրոն ասաց. «Ոչ հիւանդաց բազմական եւ ոչ անմտաց բարեբախտութիւն աւգուտ է»:

[71] Հիւանդաց բեռինս եւ անմտաց բարեբախտութիւն¹²³ միապէս է:

[72] Բախտ նման է շար պսակակալի¹²⁴, զի որպէս նա բազում անգամ¹²⁵ զանարժանս պսակէ:

[73] Բախտ նման է աղեղնատրի, որ երբեմն ի նպատակն, երբեմն մատ, երբեմն հեռի ընկենու:

[74] Մի՛ նախատեր զդիպած ուրեք, զի բախտ հասարակաց է:

[75] Աղեքսանդրոս տեսեալ գիեռզինէս, զի ննջեր ի կարասի, ասէ. «Ո՛վ կարաս, լի իմաստութեամբ», եւ նա զարթոցեալ ասէ. «Ո՛վ թագավոր, կար մի բախտի լաւ է ինձ եւ ոչ իւելք կարասով, որ ոչ մերձակայիլն վատաբախտին իւելին¹²⁶»: Եւ ոմն¹²⁷ ասաց. «Շիք մի իմաստից ինձ եւ ոչ ծովակ բախտի»:

¹¹² ՄՄ 6897 ի կարասոյ

¹¹³ ՄՄ 5862 հարցալ

¹¹⁴ ՄՄ 6897 եւ ժողովեսցում եւ տացում քեզ

¹¹⁵ ՄՄ 6897 չիք

¹¹⁶ ՄՄ 6897 չիք

¹¹⁷ ՄՄ 6897 չիք

¹¹⁸ ՄՄ 6897 ասէ

¹¹⁹ ՄՄ 5862 բոով

¹²⁰ ՄՄ 6897 չիք

¹²¹ ՄՄ 5862 այլ

¹²² ՄՄ 6897 Յաղագս

¹²³ ՄՄ 5862 մեծութիւն

¹²⁴ ՄՄ 6897 պսակողի

¹²⁵ ՄՄ 5862 չիք որպէս նա բազում անգամ

¹²⁶ ՄՄ 5862 չիք

¹²⁷ ՄՄ 6897 + ի մերձակայիցն զայն լեալ ասաց

Վասն¹²⁸ խոստովանութեան

[76] **Արիստոտէլ ասէ.** «Ոչ արտաբոյ անմեղին զանձն իւր կացուցանէ, որ զիւր մեղսն խոնարհութեամբ¹²⁹ խոստովանի»:

[77] **Դիմոսթենէս ասէ.** «Ախտմ մարդկան ոչ գովելով եւ ոչ¹³⁰ թափուցանելով ողջանան, այլ պատմելով բժշկաց, նոյնպէս եւ ոչ մեղք»:

Վասն բժշկաց¹³¹

[78] Բժիշկի գովելի այն է, որ զհնարատրն եւ զանհնարն նանաչէ:

[79] Բժիշկ եւ բարեկամ զայն համարեա, որ ի նեղութիւն աւգնել կարեն:

Վասն չար¹³² կանանց

[80] **Դիմոկրատէս ասէ.** «Ընդ իշխանութեամբ կանանց գրաւել մեծ նախատիւն է»:

[81] *Կինն Դիմոգինէ ի ժողովս կանանց ասելն ցնա, թէ՛ դու միայն ի կանանց ոչ զգենուս զարդ¹³³, ասէ.* «Կնոջ զարդ¹³⁴ այրն իւր է, զի չէ զարդ այն, որի յոչ գոլ առն կողոպտեն զնա»:

[82] **Սեկունդոս ի հարցանելն,** թէ՛ զի՞նչ է կին, ասէ. «Ընտանի գազան, մարդոյ կուրութիւն, տան մրրիկ, տուգանք, կենաց թշնամի, արթոնակից վիշա»:

[83] **Փիլաֆսոս ի յասելն ցնա¹³⁵,** թէ՛ «Զիա՞րդ Սոփոկլէս փաղցրագոյն ի ներքս ածէ զկանայս, եւ դու չար ասես»¹³⁶, ասէ. «Նա, որպէս¹³⁷ պարտ է լինել կանանց ասէ, իսկ ես որպէս եւ էնն ասեմ¹³⁸»:

¹²⁸ ՄՄ 6897 Յաղագս

¹²⁹ ՄՄ 6897 հեզութեամբ

¹³⁰ ՄՄ 5862 չիք

¹³¹ ՄՄ 6897 չիք Վասն բժշկաց

¹³² ՄՄ 6897 Յաղագս

¹³³ ՄՄ 5862 Յկին Դիմոգենի ասելն ի ժողովս կանանց. «Զիարդ ի մեծութեան գոլով զարդ ոչ զգենուս»

¹³⁴ ՄՄ 5862 չիք

¹³⁵ ՄՄ 5862 ի հարցանելն

¹³⁶ ՄՄ 6897 կոչես

¹³⁷ ՄՄ 5862 որ

¹³⁸ ՄՄ 6897 որպէս էնն կանայք

[84] Բոնադատեցաւ ոմն կին առնուլ եւ զբազումս ածելով¹³⁹ առ նա¹⁴⁰ զորս ընտրեցէ, եւ նա առ զփոքր ոմն ասելով. «Ի գազանաց զփոքրն ընտրելի է, երբ չէ հնար»:

[85] Ոմն շինէր տուն եւ դներ աղիս ի հիմն, եւ սերտ փարինս վերոյ¹⁴¹ եւ ի յասելն, թէ՛ «Զի՞նչ գործես»¹⁴², ասէ. «Կին կամիմ ածել, որ առնէ զվերին՝ ներքին եւ զներքին՝ վերին»:

Վասն¹⁴³ արինաց

[86] **Դիմոսթենէս ասէ**¹⁴⁴. «Որպէս մարմին առանց հոգոյ¹⁴⁵ մեռեալ է, նոյնպէս փաղափ առանց արինաց մեռեալ է եւ աներակ»:

[87] **Կիլոսսի հարցեալ**, թէ՛ զո՞վ ատես յանիրաւաց, ասաց¹⁴⁶. «Որ արինաց ոչ հաւանին¹⁴⁷: Այլ այն չէ արէնք, որ ի փոքունսն է, եւ ի մեծամեծսն ոչ: Որպէս ոստայն սարդից, որ զմծիխս ըմբոնէ եւ ի պիծակացն պատառի»:

[88] **Սողոն հարցեալ**, թէ՛ որպէ՛ս շինի փաղափ, ասէ. «Յորժամ հնազանդին փաղափացիքն իշխանաց եւ իշխանքն արինաց»:

[89] Որ դեղք եւ բժիշկք բազում են¹⁴⁸, անդ բազում ցաւ¹⁴⁹, եւ ուր արէնք հաճախ են¹⁵⁰՝ անդ անօրէնութիւնք¹⁵¹:

[90] Բնութիւն փաղոց զարատր¹⁵² է, քան զարէնս, քանզի ոչ ոք կարէ փոխել զնա, իսկ զարէնս՝ բազումք:

[91] **Սոկրատէս ասէ**. «Արէնք կամին բարեգործել¹⁵³ զժամանակս, այլ¹⁵⁴ ոչ կարեն, քանզի¹⁵⁵ առ հնազանդեալսն միայն ցուցանեն զգարութիւնս»:

139 ՄՄ 6897 ածին

140 ՄՄ 6897 + թէ

141 ՄՄ 6897 եւ շինուածն ի վերայ սերտ փարանց

142 ՄՄ 6897 + զայդ

143 ՄՄ 6897 Յաղագս

144 ՄՄ 6897 չիք Դիմոսթենէս ասէ

145 ՄՄ 5862 անհոգի

146 ՄՄ 6897 ասէ

147 ՄՄ 6897 ոչ հնազանդին կամ ոչ հաւանին

148 ՄՄ 5862 չիք

149 ՄՄ 6897 եւ ցաւք բազմապատիկ

150 ՄՄ 5862 երեւումք

151 ՄՄ 5862 անարեւոյթիւնն յաճախ

152 ՄՄ 6897 ամուր

153 ՄՄ 5862 ախորժեն փոխել չիս կամին բարեգործել

154 ՄՄ 6897 + այլ սակայն

155 ՄՄ 6897 զի

[92] **Զենոն**¹⁵⁶ առ այնուսիկ, որ¹⁵⁷ առաւել փափկանային եւ պարծէին, թէ՛ զի շատ ունին գանձս, ասէ. «Ապա ուրեմն¹⁵⁸ ոչ են մեղադրելի խոհակերբ յաղի առնել *զկերակուրն, զի շատ ունին աղ*¹⁵⁹»:

Վասն խնամոց¹⁶⁰

[93] **Էպիկուրոս ասէ.** «Շնորհ¹⁶¹ երանելի բնութեան¹⁶², որ *զհարկաւորսն մեզ զհրաստացս արար, իսկ զժուարաստացսն՝ ոչ հարկաւոր*¹⁶³»:

[94] **Թէոպիտոս ասէ.** «Մի՛ պատճառս չարի զԱստուած կարծիցես, եւ մի զոք վատաբախտիլ առանց նորա»:

[95] **Պղատոն ասէ.** «Յորժամ կամի Աստուած բարի առնել ֆաղափի, արս բարիս առնէ ֆաղափացիս, եւ յորժամ չար՝ իշխանս չարս¹⁶⁴»:

Վասն հարստութեան¹⁶⁵

[96] Ոչ զերիվար չարագլուխ առանց սանձաց, եւ ոչ հարստութիւն առանց իմաստութեան զգուշութեամբ պահեն զստացողն իւր¹⁶⁶:

[97] Ոչ սեղան առանց բանից¹⁶⁷, եւ ոչ նոխոսութիւն առանց զգաստութեան ունի զհեշտութիւն:

[98] Կեանք արծաթասիրաց նման է սեղանոյ սգաւորաց, զի¹⁶⁸ թէպէտ զամենայն ինչ ունի, այլ զայն, որ ուրախ առնէ՝ ոչ¹⁶⁹:

[99] Ոչ խոսք ի մեռելոյ եւ ոչ շնորհ¹⁷⁰ սիրոյ յարծաթասիրաց պարտ է խնդրել:

[100] Մեղոք առ մեղք, եւ արծաթասերք առ շահս վաղ հասանեն:

¹⁵⁶ ՄՄ 6897 էնոն

¹⁵⁷ ՄՄ 5862 չիք

¹⁵⁸ ՄՄ 5862 չիք

¹⁵⁹ ՄՄ 6897 զխորտիկն, զի ունին շատ աղ

¹⁶⁰ ՄՄ 6897 Յաղագս հարստաց

¹⁶¹ ՄՄ 5862 շնոհ

¹⁶² ՄՄ 5862 բնութիւն

¹⁶³ ՄՄ 6897 որ զհարստացն ոչ հարկաւորս

¹⁶⁴ ՄՄ 6897 իսկ յորժամ չարիս խորհի վասն նորին՝ իշխանս չարս

¹⁶⁵ ՄՄ 6897 Յաղագս ընչից

¹⁶⁶ ՄՄ 6897 զունողս յուր

¹⁶⁷ ՄՄ 6897 հացի

¹⁶⁸ ՄՄ 6897 որ

¹⁶⁹ ՄՄ 5862 ոչ այլ զայն, որ ուրախ առնէ զնա

¹⁷⁰ ՄՄ 5862 շնոհ

[101] Կերակուր¹⁷¹ արծաթասիրաց զցանկութիւն շահից¹⁷²:

[102] Մեծատունմ ջրգողաց¹⁷³ նման են, որ¹⁷⁴ ջրով ոտուցեալ միշտ ծառաի են:

[103] Ոչ գճի ազնուական¹⁷⁵ գովեմ¹⁷⁶ վասն ոսկի զարդուն¹⁷⁷, եւ ոչ զմարդ վասն ընչիցն, այլ վասն առաքինութեանն քաջ են:

[104] Արհամարհեա, որ ինչս ստանան եւ վայելել ոչ գիտեն, քանզի նման են որք ձիս ստանան եւ ըստ արիւնիւն¹⁷⁸ վարել ոչ գիտեն:

[105] Քսենոֆոն¹⁷⁹ զմեծատուն անհրահանգ աղտ արծաթապատ կոչէր:

[106] Սոկրատ ասէ. «Վասն Բ. պատեհոյ ստացիս ինչս. մի՛ զի զհատեալ տուգանս ի վերայ¹⁸⁰ վնարեցես եւ մի՛ զի ի վատաբախտի բարեկամացն աւզնեցես»:

Վասն¹⁸¹ արբեցութեան

[107] Պղուտարհոս¹⁸² ասէ. «Ապականի աշխարհս հրով եւ ջրով, եւ տուն¹⁸³ արբեցողաց՝ զինով»:

[108] Դիոգինէս ի յուժգին¹⁸⁴ մատոռակելն հեղոյր զգինին, եւ ի մեղադրելն ասէր. «Թէ ըմբիցեմ¹⁸⁵ զինմն եւ զիս կորուսից, լաւ է սմա միայն կորնչել»:

[109] Կղէտոս առ այն, որ ասաց նմա. «Չամաչե՛ս արբենալ», ասաց. «Եւ դու չամաչես զարբեալս¹⁸⁶ խրատել»:

171 ՄՄ 6897 կեանմ

172 ՄՄ 6897 շահիցն է + վասն որոյ եւ յափշտակութիւն ընչիցն որպէս զքափումն արեան զմահ ի վերա ածէ նոցա

173 ՄՄ 6897 ջրգողի

174 ՄՄ 6897 + որպէս նոքա

175 ՄՄ 6897 ազնիվ

176 ՄՄ 6897 գովեն

177 ՄՄ 6897 փոկիցն

178 ՄՄ 6897 չիք

179 ՄՄ 6897 Քսենոֆոնէս

180 ՄՄ 6897 + քո դիրաւ

181 ՄՄ 6897 Յաղագս

182 ՄՄ 6897 Պղիտարտոս

183 ՄՄ 6897 տունմ

184 ՄՄ 6897 յոյժ

185 ՄՄ 6897 ըմպեմ

186 ՄՄ 6897 զարբեցողս

[110] Ի յարբեցութենէ թէ կամիս գերծնու, ի լրջանալն զմտաւ ած, գոր սխալեցար բանիւ եւ գործով յարբեցութեան¹⁸⁷:

Վասն պատուոյ հարց

[111] Պարտ է որոցոց պատուել զհարս առաւել քան զծառայս, զի բնութեամբ է որոցոցն¹⁸⁸ եւ նոցայն¹⁸⁹ ի հարկէ:

[112] **Սոկրատէս ասէ.** «Այնպէս լեր առ ծնաւոսն քո, որպէս կամիս լինել առ քեզ գորդիսն քո»:

[113] Աղեփսանդրոս թագաւոր ի հարցանելն¹⁹⁰, թէ զո՞վ մանաւանդ սիրես, զՓիլիպպոս հայր քո, թէ՞ զԱրիստոտել վարդապետ քո¹⁹¹, ասաց¹⁹². «Զմին որպէս պատեալ գոլոյ¹⁹³, եւ զմին որպէս բարիոք գոլոյ»:

[114] Սմա զի¹⁹⁴ զծանր հրաման տայր մայր իւր Ոլոմպիադա¹⁹⁵, ասէ. «Ո՞վ մայր դառն հարկահան¹⁹⁶, որ զիննամսեայ ժամանակին պահանջես յինէն»:

[115] **Երիպիդէս¹⁹⁷ ասէ.** «Որ զծնաւոս իւր ի ժամանակի կենաց իւրոց պատշահապէս պաշտիցէ¹⁹⁸, նա ի կեանս եւ ի մահ Աստուծոյ սիրելի գոյ¹⁹⁹»:

[116] **Պղատոն** տեսեալ զոմն մեծաբանել ի վերայ ծնողացն²⁰⁰, ասաց²⁰¹. «Ոչ ամաչես մեծամտել²⁰² ի վերայ յորոց մեծամտելոյ արժանի եղեր»:

¹⁸⁷ ՄՄ 6897 *այլ տարբերակ՝* Սմա հարցեալ ոք, թէ՛ զհարդ լայք յարբեցութենէն, ասէ՛ «Թէ՛ գոր ինչ յարբեցութեան գործէի, լորչ ժամու առաջի աչաց ունէի»

¹⁸⁸ ՄՄ 6897 + բնութեամբ

¹⁸⁹ ՄՄ 6897 ի նոցա

¹⁹⁰ ՄՄ 5862 *գԱղեփսանդր թագաւոր հարցեալ*

¹⁹¹ ՄՄ 5862 որպէ՛ս զհայր քո, եւ զԱրիստոտել

¹⁹² ՄՄ 6897 ասէ

¹⁹³ ՄՄ 6897 կելոյ

¹⁹⁴ ՄՄ 6897 *չիք*

¹⁹⁵ ՄՄ 5862 Ոլոմպիա

¹⁹⁶ ՄՄ 6897 հարկապահանջ

¹⁹⁷ ՄՄ 6897 Իրոպիդէս

¹⁹⁸ ՄՄ 6897 պատուեսցէ

¹⁹⁹ ՄՄ 6897 է

²⁰⁰ ՄՄ 6897 + իւրոց

²⁰¹ ՄՄ 6897 ասէ

²⁰² ՄՄ 6897 չամաչես մեծաբանել

[117] **Եպիստոլոս**²⁰³ **ասէ.** «Զորդիս²⁰⁴ փութա խրատեալս թողու, քան²⁰⁵ հարուստս»:

[118] **Սողոմոն** հարցեալ, թէ՛ ընդէ՞ր հելլենացոց արէնսդիրքն պատիծս ոչ գրեցին գանողացն զծնաւսն, ասէ. «Քանզի չգիտէին, թէ յայնքան լրբութիւն անկանին մարդիկ²⁰⁶»:

[119] Ընդ որդիս մի ծիծաղեսցիս, զի մի յետոյ լացցես զնոսս:

Վասն շոգմոգութեան²⁰⁷

[120] **Պղոտարքոս**²⁰⁸ **ասէ.** «Փայտ ի հրոյ մաշի, եւ տունք ի շոգմոգաց»:

[121] Որպէս նապաստակի շունք, նոյնպէս սիրելոց շոգմոգք:

[122] Խնդալ պարտ է ընդ տրամեցուցանելն, քան ընդ շոգմոգելն, քանզի նոքա զգաստացուցանեն եւ նոքա թոյլս եւ ծոյլս գործեն:

[123] **Դիոգինէս ասէ.** «Ի վերայ շոգմոգաց որպէս ի վերայ գերեզմանաց՝ անուն²⁰⁹ միայն է գրեալ»:

[124] Սմա հարցեալ, թէ՛ ո՞ր ի գազանաց չարաչար խաժանէ, ասէ. «Ի վայրենեաց անձ եւ ինձ, եւ յընտանեաց՝ շոգմոգ եւ զրպարտող»:

[125] **Կրատիտոսէս** գորդի մեծատան տեսեալ ի շոգմոգաց, ասէ. «Պատանի դու, ողորմիմ քում պաշարմանդ»:

Վասն լաւագոյթեան

[126] **Դիմոսթենէս ասէ.** «Որպէս զցորեան ոչ ի գեղեցիկ դաշտէ եւ յարտէ գովեմք, այլ որ հաց գեղեցիկ լինի, եւ ոչ զայր ի յազգէ ազնուէ²¹⁰, այլ որ բնութեամբ եւ յեղանակամ լաւագոյնք իցեն»:

[127] Զսա հարցեալ, թէ՛ ո՞չ իցեն քաջատոհմ, ասէ. «Որ յաղթեն փառաց եւ ²¹¹հեշտութեանց եւ ընչից²¹², կենաց անցատրաց, եւ որ²¹³ սոցա հակակա-

²⁰³ ՄՄ 6897 Էպիստոլոս

²⁰⁴ ՄՄ 5862 + քն

²⁰⁵ ՄՄ 6897 + թէ

²⁰⁶ ՄՄ 6897 յայնքան լրբութեան գան ոմանք

²⁰⁷ ՄՄ 6897 շոգմոգաց

²⁰⁸ ՄՄ 6897 Պղիտարքոս

²⁰⁹ ՄՄ 6897 + մարդոյ

²¹⁰ ՄՄ 5862 չիք

²¹¹ ՄՄ 4166 բնագիրը սկսվում է այստեղից

²¹² ՄՄ 4166 + եւ

²¹³ ՄՄ 6897 ՄՄ 5862 չիք

յիցն²¹⁴ վերագոյն իցեն²¹⁵ աղփատութեան եւ անփառութեան, ցաւոց եւ մահու»:

[128] Եւրպիդէս²¹⁶ ասէ. «Ոչինչ²¹⁷ բարետոհմութիւն առ ինչսն²¹⁸, զի զամենայն վատթարս ինչք մեծացուցին եւ յառաջինս կացուցին²¹⁹»:

[129] Թէոպիտոս ասէ. «Քաջագգի²²⁰ ոչ, որ ի գեղեցկաց եւ ի բարեաց²²¹ իցեն ծնեալ, այլ որ²²² զգեղեցիկս եւ զբարիս եկեալ գործիցեն»:

[130] Զենոն ասէ. «Ոչ է պարտ ընտրել, որ ի մեծամեծ ֆաղաֆաց իցեն, այլ թէ²²³ մեծամեծք ի ֆաղաֆաց ելանեն²²⁴»:

[131] Թէոպիդէս ասէ. «Ի ֆաջագգութիւն մի ոք պարծեսցի, զի զկաւ²²⁵ ունին ամենեւեան նախնիս²²⁶, որք ի ծիրանիս իցեն, եւ որք ի վերջին ի խոր աղփատութեան²²⁷»:

[132] Սոկրատէս նախատեալ²²⁸, թէ ի հարց աներեւելեաց իցէ, ասէ. «Այդ են իմ գովութիւնք²²⁹, զի յինէն սկսանի ազգ իմ»:

[133] Եւկլիտոս²³⁰ ասէ. «Յոլովք գտանին կերպի ֆաջատոհմիկ, իսկ մտամ վատթարագգի»:

[134] Եպիֆարմոս ասէ. «Խեղդիմ ֆաջագգի ասել ումեք, յորժամ վատագգի իցէ²³¹ բնութեամբ եւ բարոք, զի զի՞նչ հաղորդի կուրի հայելի»:

214 ՄՄ 6897 սոցին հակառակիցն

215 ՄՄ 6897 վեհագոյնք ՄՄ 5862 վերագունից

216 ՄՄ 6897 Եւրպիդէս

217 ՄՄ 6897 եւ ոչ է

218 ՄՄ 6897 ընչիւք

219 ՄՄ 5862 որ զաղփատսն ընդ առաջինսն կացուցանեն

220 ՄՄ 6897 + ասեմ

221 ՄՄ 6897 բարեկեցաց

222 ՄՄ 6897 որ

223 ՄՄ 6897 որ

224 ՄՄ 6897 ելանիցեն

225 ՄՄ 6897 մի կաւ

226 ՄՄ 6897 ի նախնեաց

227 ՄՄ 5862 տնանկութիւնս

228 ՄՄ 6897 + լինէր

229 ՄՄ 6897 այդ է իմ գովութիւն

230 ՄՄ 6897 Եւկլիտոս

231 ՄՄ 6897 գոլ

Վասն լոութեան

[135] **Պղտարֆոս**²³² **ասէ**. «Զոր լոել պարտ է²³³, ումեմ մի ասիցես: Եւ զիա՞րդ²³⁴ պահանջես հաւատ լոութեան, զոր քում անձինդ ոչ շնորհեցեր²³⁵»:

[136] Լոելն ոչ միայն անծարաւ²³⁶, որպէս **Յովսէպոս ասէ**, այլեւ՝ անտրտում եւ անտագնապ»:

[137] **Զեմնի հարցանէին**²³⁷, թէ զի՞նչ վասն քո ասասցոմ²³⁸ թագաւորին, ասէ. «Այլ ոչինչ, բայց եթէ ծեր մի²³⁹ է յԱթէնս»:

[138] **Նորին**. «Յըմպել գինոյ անհնար է լոել»:

[139] **Արիստոտէլ ասէ**. «Որ լոել ոչ կարէ, նա եւ խաւսել ոչ կարէ²⁴⁰»:

[140] Սմա հարցեալ, թէ զի՞նչ է դժուարաբառնալի²⁴¹ մարդկան, ասէ. «Լոել, զոր ոչ է պարտ խաւսել»:

[141] **Սոկրատ** հարցեալ²⁴², թէ՛ ընդէ՞ր²⁴³ զայլս ուսուցանես²⁴⁴ խաւսել եւ դու լոես, ասէ. «Յեսան ոչ է բնաւորեալ հատանել, այլ զտուրն²⁴⁵ սրել առ ի հատանել»:

[142] **Բ**.արասցես ժամանակի ասելոյ²⁴⁶. մի՞ զոր գիտես յայտնապէս, եւ միան՝ ի հարկէ, յորժամ լաւ իցէ, քան զլոութիւն²⁴⁷, իսկ ի յայլսն լաւ է լոելն²⁴⁸:

[143] Ի չար առնէ եւ ի լոութենէն²⁴⁹ առաւել պարտ է երկնչիլ, քան ի խաւսելոյն, որպէս ի գաղտառ շանէ:

[144] **Թեոփրատէս** տեսեալ զպատանի լոել ի սեղան²⁵⁰ ասէ, թէ անխրատ գոլով լոել չէ բարիոմ²⁵¹, թէ գիտես, վասն որոյ լոես, բարիոմ առնես»:

232 ՄՄ 6897 Պղտարֆոս

233 ՄՄ 6897 խորհիցիս

234 ՄՄ 6897 զի յայլոց

235 ՄՄ 4166 շնորհեցեր

236 ՄՄ 6897 կարի

237 ՄՄ 6897 հարցեալ

238 ՄՄ 5862 ասասցոմ

239 ՄՄ 6897 ոմն

240 ՄՄ 6897 որ ոչ է լոել, նաեւ ոչ խաւսել

241 ՄՄ 6897 դժուարաբառի

242 ՄՄ 6897 Սոկրատէս ասելն

243 ՄՄ 6897 չիք

244 ՄՄ 5862 յորդորես

245 ՄՄ 5862 ՄՄ 4166 չիք

246 ՄՄ 6897 խոսելոյ

247 ՄՄ 6897 զլոելն

248 ՄՄ 6897 լոութիւն

249 ՄՄ 6897 ի լոակացէ

250 ՄՄ 6897 + ի սեղանի լոութեան նգնելով

251 ՄՄ 6897 չիք

[145] Զոր կամիս առնել, մի ասիցես, գուցէ չկարելն ծաղր լիցիս:

[146] Թէ ի վնաս ինչ ըմբռնեսցի²⁵² ոք, լոել պարտ է, թէ բերան նոխ ունի-
ցի²⁵³:

[147] Բաժանեա զարն ի գործ եւ լոութեանն մասն հան:

[148] Աղեֆսանդրոս ասէ. «Սակաւաբանութիւն մերձ է ի լոութիւն»²⁵⁴:

[149] Դեմոկրիտոս²⁵⁵ տեսեալ զոմն, զի շատախասւէր²⁵⁶ եւ անհրա-
հանգ, ասէ. «Սա ոչ եթէ կարող է, այլ լոել բնափն անկարող²⁵⁷»:

[150] Սողոմ ասէ. «Կնֆեա զբերանդ լոութեամբ, իսկ զխասելն ժամա-
նակաւ»:

[151] Կամ լոութին պարտ է ստանալ կամ պիտանի բան:

[152] Դիմոսթենէս նախատէին, զի հոտեալ էր բերան, ասէ. «Ի խասելն
զանճատելիսն հոտեցաւ²⁵⁸»:

Վասն դատաստանի²⁵⁹

[153] Ելեկոս²⁶⁰ ասէ. «Որ մեզ²⁶¹ պատուիրեցաւ, եւ ամենեցուն²⁶² այս-
պիսեաց քաղաքաց եւ քաղաքաբնեաց²⁶³ յիշել զԱստուած, զի է՛ նա²⁶⁴ եւ դա-
տաստան արձակէ ի վերայ²⁶⁵ անիրաւաց, յորում լինի վախճան ամենայնի»:

Վասն փառաց

[154] Պղոտարֆոս²⁶⁶ ասէ. «Տունկք յարմատոց անեն, եւ փառք ի հեզու-
թենէ²⁶⁷»:

²⁵² ՄՄ 6897 գացի

²⁵³ ՄՄ 6897 թէն խասնակ ոք իցէ

²⁵⁴ ՄՄ 6897 այլ տարբերակ՝ Աղեֆսանդրոս ի հարցանելն, թէ ընդէ՞ր արենացիքն սիրեն զպակա-
սաբանութիւն, ասէ. «Զի մերձ է լոել»

²⁵⁵ ՄՄ 4166 Դեմոկրիտոս

²⁵⁶ ՄՄ 4166 շատ խոսէր

²⁵⁷ ՄՄ 6897 չիք

²⁵⁸ ՄՄ 6897 չիք «Դիմոսթենէս նախատէին հոտեցաւ»

²⁵⁹ ՄՄ 6897 լոութեան

²⁶⁰ ՄՄ 6897 Լեկոս

²⁶¹ ՄՄ 6897 որպէս

²⁶² ՄՄ 5862 ամենայն

²⁶³ ՄՄ 6897 + եւ բնակչաց

²⁶⁴ ՄՄ 6897 չիք

²⁶⁵ ՄՄ 5862 ՄՄ 4166 ի անիրաւաց

²⁶⁶ ՄՄ 6897 Պղիտարֆոս

²⁶⁷ ՄՄ 5862 ՄՄ 4166 հեզութեանց

[155] Արիստոտել ասէ. «Իշխանութիւն մեծ է ոչ ընդունել պատիւ, այլ արժանի»²⁶⁸ գանձն կացուցանել պատույ»:

[156] Սոկրատէս ասէ. «Որոց փառաց ցանկաս²⁶⁹, նոցին եւ բարեաց գործոց»:

Վասն մահու

[157] Արիստոտել ասէ. «Պարտ է ի կենցաղոյս որպէս ի սեղանոյ յառնել»²⁷⁰ ոչ փաղցեալ եւ ոչ յագեալ, ոչ արբեալ եւ ոչ ծարաւեալ»:

[158] Նորին. «Որ ի ժամ մահու կտակս գրեն, նման են, որ ի ժամանակի նաակոծութեան զհարկատր փայտս նաւին»²⁷¹ որոնեն»:

[159] Պղոստարֆոս ասէ. «Լաւ է մեռանել, քան մեղաւ գոգին խաւարեցուցանել»²⁷²:

[160] Ռամեսէս թագաւորն, զի որդին մեռեալ էր,²⁷³ գանձն այսպէս մխիթարէր. «Մինչ ոչ կայր իմ որդի, եղէ»:

[161] Դիոգինէս տեսեալ զոմն յողբալ, զի յատարութեան մեռանէր, ասէ. «Զի՞ լաս, ունայն, զի յամենայն տեղոյ ճանապարհ մի է ի դժոխս»²⁷⁴:

[162] Երիպիղէս ասէ. «Պարտ է ի²⁷⁵ գնոր ծնեալսն ողբալ, զի ի շարիս գան, իսկ զվախճանեալսն խնդութեամբ յողարկել, զի գերծանեն ի շարէ»²⁷⁶:

[163] Եպիկուրոս²⁷⁷ ասէ. «Առ ամենայն իրս հարկատր է զգուշութիւն, իսկ ի մահուանէ»²⁷⁸ ամենայն մարդիկ յանպարիսպ փաղափ բնակեն»:

[164] Սեկունդոս զմահն ֆուն ասէ եւ երկիւղ մեծատանց եւ իղձ արհատաց:

[165] Բիանտոս տեսեալ սուր անկեալ, ասէ. «Զո՞ կորուսեր դու կամ զֆեզ ո՞»²⁷⁹:

²⁶⁸ ՄՄ 4166 + պատույ

²⁶⁹ ՄՄ 6897 ցանկայ ոբ

²⁷⁰ ՄՄ 6897 ի կենաց աշխարհիս որպէս ի սեղանոյ պարտ է յառնել

²⁷¹ ՄՄ 6897 նիւթս քիս փայտս նաւին

²⁷² ՄՄ 5862 խաւարել

²⁷³ ՄՄ 6897 + եւ իմաստունք նորա գրեցին այսպէս՝ մինչ ոչ էր եւ ոչ տրամէիր, մի եւ այժմ, յորժամ ոչ է, տրամեսցիս, զի զկնի նորա փոքր մի եւ դու ոչ էանաս

²⁷⁴ ՄՄ 5862 մի է ճանապարհն ի գերեզման

²⁷⁵ ՄՄ 6897 չիք

²⁷⁶ ՄՄ 6897 ի շարեաց ազատեցան քիս գերծանեն ի շարէ

²⁷⁷ ՄՄ 4166 Եպիկուրոս

²⁷⁸ ՄՄ 6897 յաղագս մահու

²⁷⁹ ՄՄ 6897 չիք Բիանտոս տեսեալ...«Զո՞ կորուսեր ... զֆեզ ո՞»

[166] Սա տեսեալ զոմն, զի կոչէր զմահ²⁸⁰, ասէ. «Ո՛վ դու, ընդե՛ր կոչես զայն, որ թեպէտ ոչ կոչես, ինքնակոչ գայ»:

[167] Սոկրատէս յասելն առ նա²⁸¹. «Եթէ արեւնացիք մահու վնիւ հատին քեզ²⁸²», ասէ. «Եւ նախման զնոսա բնութիւն»:

[168] Սմա հարցին²⁸³, թէ՛ զի՞նչ է դժոխք, ասէ. «Ոչ ես երթեալ եմ, եւ ոչ անտի ոք եկն»:

[169] Անագասգոր ասէ. «Բ. վարդապետութիւն²⁸⁴ գիտեմ²⁸⁵ մահու. մի՛ զժամանակն, որ շէր²⁸⁶ ծնեալ, եւ մի՛ քուն²⁸⁷»:

[170] Սա գանելով երբեմն ի բռնատրէ²⁸⁸ ասէր. «Հարեք զպարկն Անագասգորեա²⁸⁹», եւ ի յասելն²⁹⁰, թե՛ ո՛ր թաղեսցոյք զքեզ, ասէր. «Ես ոչ մեռանիմ եւ ոչ թաղիմ, իսկ աման իմ ուր ընկեսցի՛ պատշան է»:

[171] Կուսիանացիք լան զծնեալսն եւ երանեն զվախնանեալսն:

[172] Սեֆստոս²⁹¹ ասէ. «Որովհետեւ հոգի ոչ թաղի ընդ մարմնոյ²⁹², ոչ է պարտ զարդարել զնա²⁹³»:

[173] Նոյն ասէ²⁹⁴. «Գերեզմանի հաւատարիմ²⁹⁵ սիրելի ոչ ոք է»²⁹⁶:

Վասն իշխանաց

[174] Գիողիմէս ասէ. «Ընդ իշխանի պարտ է կալ որպէս ընդ կրակի՛ մի՛ մատիլ բնաւ²⁹⁷ եւ մի՛ հեռի կարի, զի մի այրեսցի եւ մի²⁹⁸ ցրտեսցի²⁹⁹»:

²⁸⁰ ՄՄ 6897 + զի առ վտանգի մահ կոչեր անձին

²⁸¹ ՄՄ 5862 ի յասելն ոմանց ցՍոկրատէս

²⁸² ՄՄ 6897 ի վերայ քո

²⁸³ ՄՄ 6897 հարցեալ

²⁸⁴ ՄՄ 6897 ՄՄ 4166 մարգարէութիւն

²⁸⁵ ՄՄ 6897 + վասն

²⁸⁶ ՄՄ 6897 ոչ էր

²⁸⁷ ՄՄ 6897 եւ գքուն ՄՄ 4166 քունն

²⁸⁸ ՄՄ 4166 չ/ք ի բռնատրէ

²⁸⁹ ՄՄ 6897 + զի Անարեսագոս ոչ կարեք հարկանել

²⁹⁰ ՄՄ 6897 սմա ասելն

²⁹¹ ՄՄ 6897 Սեֆսոս

²⁹² ՄՄ 6897 մարմին

²⁹³ ՄՄ 6897 գրիակն

²⁹⁴ ՄՄ 6897 Նորին

²⁹⁵ ՄՄ 5862 ՄՄ 4166 հաւաստի

²⁹⁶ ՄՄ 6897 172 և 173 ասույթները հաջորդում են 174-ին

²⁹⁷ ՄՄ 6897 ամենեկին մատ

²⁹⁸ ՄՄ 6897 զի մի

²⁹⁹ ՄՄ 4166 ցրտացի ՄՄ 6897 ցրտացի

[175] Ագաղոն ասէ. «Գ. իրք զմտաւ ածցէ իշխան, մի՛ զի իշխան մարդկան է³⁰⁰, եւ մի՛ զի իշխան արիմաւոր է, եւ մի՛ զի ոչ միշտ իշխան³⁰¹ է»:

[176] Նոյն ասէ.³⁰² «Թէ³⁰³ կամիս իշխանդ զբարին քո, զփառս եւ զնահանձ թշնամի վարկիր»:

[177] Շիկոզոս ոչ ամրացոյց պարսպաւ զիւր քաղաքն, այլ առաքինութեամբ զբնակիչսն ամրացոյց: Եւ մի՛ դու տունս³⁰⁴ եւ ապարանս, այլ զբնակիչս սիրով եւ հաւանութեամբ³⁰⁵ յարինեա եւ ոչ ոք վնասէ քեզ³⁰⁶:

[178] Նոյն ասէ. «Զար է, թէ վատթարն լաւագունիցն իշխեսցեն»³⁰⁷:

[179] Կոտ թագաւոր լակեղեմոնացոցն ասէ ցբրակացիսն, որք խորխտային. «Եւ իմ տեսեալ է ուղս³⁰⁸ հեղեղաց որոտացեալս, այլ³⁰⁹ սուղ ժամանակս»:

[180] Սմա հարցին³¹⁰ թողո՞ւս զթագաւորութիւնդ³¹¹, ասէ՛ «Կարողին»:

Յաղագս աստուածութեան

[181] Հերմէս նշանաւոր փիլիսոփայ³¹² ասէ. «Գ. զարութիւնն մեծք երկնից, անճանելիք. ամենեցուն արարիչ. եւ է³¹³ մի աստուածութիւն»: Եւ Հերմէս կոչեցաւ, զի վասն³¹⁴ բնութեան նառէ:

[182] Առիսկոս ասէ. «Եթէ յայտնեալ էր ինձ՝ ոչ ասէի ձեզ զանճանելիս. մին միայն լոյսն անմատոյց, հուր իմանալի, միտք լուսաւոր, յարակայ իմաստք պայծառք, որ հոգովն զամենայն ինչ պատեալ է: Բաց³¹⁵ ի նմանէ ոչ գոյ Աստուած, ոչ հրեշտակ³¹⁶, ոչ սատանայ եւ ոչ բնութիւն, այլ ինքն է տէր եւ հայր, որ ի ձեռն բանին իւրոյ արար զամենայն հոգով շրջելով ի վերայ ջրոց»:

300 ՄՄ 5862 մարմնոց է

301 ՄՄ 6897 չիք

302 ՄՄ 6897 չիք նոյն ասէ

303 ՄՄ 6897 եթէ

304 ՄՄ 6897 դու մի տուն

305 ՄՄ 6897 հաւատով

306 ՄՄ 6897 ի վնասողացն մտանէ անդ *փի* վնասէ քեզ

307 ՄՄ 6897 չիք նոյն ասէ. «Զար է, թէ . . . իշխեսցեն»

308 ՄՄ 6897 ուխտ

309 ՄՄ 6897 + առ

310 ՄՄ 6897 + թէ

311 ՄՄ 6897 զթագաւորութիւն քո

312 ՄՄ 6897 ֆիլիսոփա

313 ՄՄ 6897 չիք

314 ՄՄ 6897 վասն զի

315 ՄՄ 4166 բայց

316 ՄՄ 4166 հրշտակ

[183] Թեղոս³¹⁷ յորժամ պատերազմաւ ըմբռնեաց զերկիր, եւ եկն յԱփրիկէ եւ մտեալ ի տուն գետնակոչաց եւ զոհեաց, զի ուսցի խորհուրդս եւ ասաց. «Ո՛վ երանելիդ փրաւառին անսուտ, որ զշրջանս ի ներքոյ հաստատութեանդ ցածուցանես, ուստ զիս³¹⁸. ո՛վ է քան զիս յառաջ կամ զկնի իմ գտանի³¹⁹, որ հնազանդէ զամենայն երկիր»: Եւ նա ասէ. «Յառաջ քան զքեզ Աստուած է, եւ զկնի քո բան³²⁰ եւ հոգին իւր³²¹, որ ի միմեանս յարակցեալ գան, որոյ իշխանութիւն իւր³²² յափտեան է, եւ դու³²³ վաղվադակի մեռանիս, զի ոչ խորհեցար զնանապարհէ քումմէ իրք»:

[184] Աւնամիոս փիլիսոփայ ասէ. «Աչք հար անապական, համաբուխ³²⁴, որ ի կամս իւր ունի զգարութիւն հաստատուն եւ հզար յամենայնի, բան եւ հոգի, եւ ինքն բնութիւն ամենակալ»:

[185] Փիլիսոփոս. «Յառաջ, քան զառաջին պատճառն այն, որ առաւել բարձեալն է, անիմանալին եւ միւսն ի նմանէ, որպէս զինքն այլ³²⁵, բայց ոչ այլապէս»:

[186] Արամազդայ ի տեսակ հրոյ տեսանիս, վասն որոյ դու միայն զեռանդն յերկինս³²⁶ շրջափակ ստեղծեք, որ հաստատեալ կայ ի լար ամպոց, անուան քո երկիրս ոչ բաւէ: Միդ³²⁷ Աստուած եւ Հայր ամենեցուն, եւ ոչ յայլմէ ունիս զայս, զի հանապազ ես, զհետ քո մի³²⁸ հանաչեմ, զոր դու ծնար իբրեւ զքեզ եւ է Աստուած, Աստուծոյ որդի, բնութիւն ի բնութենէ քումմէ, տեսիլ գեղեցկութեան, դու ինքն եւ նա ի քեզ:

[187] Վիրգելիոս³²⁹ յերից միութեանց մին³³⁰ ի մարմնի տեսաւ, որի եւ յերից միութեանցն ոչ պակասի եւ ոչ բաժանի:

[188] Արիստոտէլ. «Ակն անաշխատելոյն Աստուծոյ ի նմանէն է զաւրութիւն ամենայնի, բան³³¹ եւ չիք ինչ յառաջ, քան զնա»:

317 ՄՄ 4166 Թեղոս

318 ՄՄ 6897 ինձ

319 ՄՄ 6897 պատասխան ետ

320 ՄՄ 4166 բանն

321 ՄՄ 6897 չիք

322 ՄՄ 6897 չիք

323 ՄՄ 6897 + որ ուսար

324 ՄՄ 6897 համաբուղիս

325 ՄՄ 6897 չիք

326 ՄՄ 6897 յերկիր

327 ՄՄ 6897 մինդ

328 ՄՄ 6897 չիք

329 ՄՄ 4166 Վիրգելէոս

330 ՄՄ 4166 մինն

331 ՄՄ 4166 բանն

[189] **Սոկրատ ասէ.** «Ոչ դատարկ խաւս է, որ ասացաւ³³² ի տան Աւգուտեա, ի Կտեբոսէ, որ ասաց³³³ մանուկն է բարի, զի³³⁴ Աստուածն Յիսուս թագաւորէ ի վերայ երանելեաց այն, որ մշտնջենատր է, թողու զբնակութիւն իւր եւ գայ եւ անդրէն դառնայ»:

[190] **Սոփոկղէս.** «Մի է Աստուած, որ արար զերկինս եւ զայնաձիգս երկիր, եւ զծով, եւ զփականս հողմոց, եւ մեք մոլորեալք պատկերս անշունչս նկարեցաք ի նիւթս այլ եւ այլս, եւ ընծայ ստացաք եւ երկրպագութիւն, կարծելով³³⁵, թե ուղեղ է»:

[191] **Գեոնակոչ ոմն ասաց** ցՓետոս թագաւոր. «Մեծ բորբոքումն յերկրին, որ ի վեր է, քան զերկին, եւ ի նմանէ դողան ամենայն երկինք եւ որ ընդ նոքաւ, եւ անծանալիս³³⁶ ամենայն խորք ի նմանէ. նա ինքն Աստուած հայր, որ յանձնէ իւրմէ անհայտ³³⁷ եւ որդի իւր եւ հոգի, ինքն յինքեան երրորդական ծաւալեցաւ ամենայն, յորմէ փոքր մասն հրեշտակք են եւ դու, որ ուսարդ լուռ լեր»:

[192] **Սողոմն** ի վախճանի տեառն զգայթակղութիւն մարդկան զգեմու եւ ընդ աղաւտ երեւի յերկրի եւ ի սահմանս անմեղադրելիս աստուածութեան³³⁸, զապականութիւն շարշարանաց խափանէ, եւ *աստի ժողովուրդ հաւատացեալ կախանձ առնացոյ եւ յորժամ բարձրանայ իբրեւ զգատապարտեալ*, կախեալ կամաւ գրաբար զամենայնիսն³³⁹ առ ինքն գումարէ զարութեամբ:

[193] **Պղատոմն.** «Զիք գիտութիւն կատարեալ ոք, բայց որ արար զամենայն, նա գիտէ եւ ի նմանէ մի որդին, որ ոչ ընդ ժամանակաւ է, այլ մշտնջենատրակից³⁴⁰ ընդ նմա»:

[194] **Յայլ ոմն գեոնակոչ** ի տանարին Ապողոնի հարցին եւ ասեն. «Մարգարեաց մեզ, ո՛վ սուրբդ եւ պարզեւոր գիտնական, զի՞նչ լինի տանարիս յայսմիկ», եւ ասէ. «Երրորդութիւն մի է միայն Աստուած բարձրեալ, եւ բան նորա անապական գայ եւ ի կուսէ երիտասարդունոյ ծնանի եւ ի կերպ հրոյ եւ մարդոյ յաշխարհի շրջի եւ զամենայն ըմբոնէ, եւ հաց եւ գինի իւր պատարագ մատուցանի, նմա լինի տունս այս, զի տէր է անուն նորա եւ

³³² ՄՄ 6897 ասաց

³³³ ՄՄ 6897 + նմա

³³⁴ ՄՄ 4166 երբաւեցի *ի/ս* է բարի զի

³³⁵ ՄՄ 6897 *չ/ք*

³³⁶ ՄՄ 4166 անծանալիսն

³³⁷ ՄՄ 6897 *չ/ք* որ յանձնէ իւրմէ անհայտ ՄՄ 4166 անհայր

³³⁸ ՄՄ 4166 աստուածութեանն

³³⁹ ՄՄ 4166 զամենիսեան ՄՄ 6897 եւ աստ ժողովեալ հաւատացեալ կախեալ կամաւ գրաբար զամենիսեան

³⁴⁰ ՄՄ 4166 մշտնջատր

ասեն ցնա. «Ուրեմն զո՞ւր վաստակեցաք», եւ ասէ ցնոսա. «Ապողոն ոչ յայտնեաց ինձ զնշմարիտս, զի ոչ գիտացի ես մինչեւ զայս ագի եւ բան, զոր ասացիդ, այլ անհաս լայնութիւն է նորա եւ ի վեր քան զերկինս յինքենէ³⁴¹»:

[195] **Վիրգելիոս**. «Ո՛վ³⁴² երանելի, փայտ, որ միածին³⁴³ տարածի ի վերայ քո³⁴⁴»:

[196] **Եպիֆանոս**. «Միտք ասեն եւ միտք լսեն, եւ այլն ամենայն խոյ եւ համր է³⁴⁵»:

[197] **Սոկրատ**. «Սկիզբն գիտութեան տգիտութիւն է»:

[198] **ՅԱղեֆսանդր**³⁴⁶ **թագաւոր հարցին**. «Ո՞ւր դիցո՞ւք զգանձս», զբարեկամսն³⁴⁷ եցոյց ասելով³⁴⁸. «Ի դոսա»:

[199] **ԶԹէոնաս**³⁴⁹ ոմն կին պիւրթագորական հարցեալ, թէ յետ քանի աւուր մտցէ ի տուն կոոց այր, որ լինի ընդ կնոջ, եւ ասէ. «Իւրն մերձեալ³⁵⁰ նոյն³⁵¹ արին³⁵², իսկ ի յատարն³⁵³ ոչ երբեք³⁵⁴»:

[200] **Այլ բան**. «Պարտ է յաղփատութենէ փախչել եւ ի մեծ ծով անկանել, եւ ի վիմաց հոսել ի բարձանց³⁵⁵»:

³⁴¹ ՄՄ 4166 ինքեան է

³⁴² ՄՄ 6897 + երիցս

³⁴³ ՄՄ 4166 միածինն

³⁴⁴ ՄՄ 6897 որում աստուածային տարածի բազով

³⁴⁵ ՄՄ 6897 են

³⁴⁶ ՄՄ 4166 ցԱղեֆսանդրոս

³⁴⁷ ՄՄ 6897 + քն եւ նա զբարեկամս

³⁴⁸ ՄՄ 6897 անելով

³⁴⁹ ՄՄ 4166 զԹէոնաս

³⁵⁰ ՄՄ 6897 չիք

³⁵¹ ՄՄ 4166 բնագիրն ավարտվում է այստեղ

³⁵² ՄՄ 6897 արն

³⁵³ ՄՄ 6897 յատարին

³⁵⁴ ՄՄ 6897 ոչ բնաւ

³⁵⁵ ՄՄ 6897 չիք Այլ բան. «Պարտ է ...ի բարձանց»:

RUZAN POGHOSYAN

“USEFUL AND BENEFICIAL SAYINGS OF PHILOSOPHERS”

Key words: Miscellany, Greek, Democritus, precept, original text, saying, Stobaeus, philosopher.

Armenian manuscripts of the *Sayings of Philosophers* have remained largely unexplored by scholars, unlike those in other languages. This is our first attempt to present an earlier version of the text, dating to the 13th century, which was either fully or partially copied in 14th-century manuscripts. A comparative analysis of the text reveals that many of the sayings exhibit parallels with the collection known as the *Corpus Parisinum*. We hypothesize that a selection of these sayings may have been compiled in the 11th or 12th centuries. It is also possible that this selection was made by the Armenian clergy, at the request of either the clerical elite or the patron of these manuscripts.

РУЗАН ПОГОСЯН

«ПОЛЕЗНЫЕ И ПОУЧИТЕЛЬНЫЕ ИЗРЕЧЕНИЯ ФИЛОСОФОВ»

Ключевые слова: Сборник, греческий, Демокрит, наставление, исходный текст, изречение, Стобей, философ.

Армянские тексты «Изречений философов», в отличие от аналогичных сборников на других языках, остаются в значительной степени неисследованными. В статье представлена наиболее ранняя редакция текста, датируемая XIII веком и либо полностью, либо частично воспроизведенная в рукописях XIV века. Сравнительный анализ текста показывает, что многие из изречений имеют параллели в сборнике, известном как *Corpus Parisinum*. Мы предполагаем, что подборка этих изречений могла быть составлена в XI или XII веках. Также возможно, что эта подборка была сделана по просьбе церковной элиты или заказчиков рукописей.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՊԱՏՄԱԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Գագիկ Դանիելյան

Կիրիկյան Հայաստանն Իզգ ալ-Դին իբն Շադգադի երկերում
(աղբյուրագիտական ներածություն)..... 5

Վահե Թորոսյան

Ֆրանսիական հետքեր Կիրիկիայի հայոց արքաների թագադրման ձեսում..... 32

Աշոտ Սարգսյան

Հայոց դարձի երկրորդ փուլը. Հիմնական քաղաքական
օրակարգը սպասարկող ծրագիրը 48

Օլգա Վարդապարյան

Բարսեղ Կեսարացու «Յաղագս վեցօրեայ արարչութեան»
աշխատությունը և Մխիթար Գոշի առակները (ոուսերեն)..... 74

Հասմիկ Իրիցյան

Դավիթ եպս. Գեղամեցին գրի՞չ, թե՞ նոր սքանչելագործ
միևնույն ձեռագրում (ՄՄ 3812, Հայսմավուրք)..... 94

ՁԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹ

Կարեն Մաթևոսյան

Դլաձորի համալսարանը և Վերին Նորավանքի դպրոցը 110

Թամարա Մինասյան

Գրիչ և մանրանկարիչ Մխիթար Անեցու կյանքն ու
ձեռագրական ժառանգությունը 133

Լուսինե Թումանյան

Արտամետ քաղաքի գրչության կենտրոնը 146

Գոհար Չատյան

Դրիմի նշանավոր գրիչ Նատերի՝ ընտանեկան կարևոր
մի գրվագի ճշգրտման փորձ 158

ԲՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Կարինե Մոսիկյան

Թանկարժեք քարերը և դրանց բուժական
հատկությունները ըստ միջնադարյան աղբյուրների 170

Գայանե Սահրադյան

18-րդ դարի հայերեն օտարապատիճը (ՄՄ 372)
և արևելյան բժշկական ձեռագրային ավանդույթը 198

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄՆԵՐ**Հակոբ Քյոսեյան**

Տիրատուր Կիլիկեցու Քարոզ եկեղեցույ, որ ասէ «Տէր, սիրեցի
զվայելչութիւն տան քո եւ զտեղի յարկի փառաց քոց» ճառը..... 208

Միհրան Ա. Մինասեան

Երկու անտիպ փաստաթուղթ՝ հաշկավանքի եւ
Կարնոյ գիւղերու ու անոնց եկեղեցիներու մասին 227

Ռուզան Պողոսյան

«Բանք իմաստասիրաց աւգտակարք եւ պիտանացուք» 250

Գոհար Մուրադյան

«Բանք իմաստասիրաց» ժողովածուի հունարեն աղբյուրը 278

Առեկ Աբարյան

Առաքել Սյունեցու՝ Տյառնընդառաջի, Ծաղկազարդի,
Հարուխյան և Վարդանանց սրբերին նվիրված անտիպ տաղերը 313

Տ. Շահե Քահանա Հայրապետյան

Սիմեոն Երեւանցի կաթողիկոսի մի քարոզ 323

ԳՐԱՆՈՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ**Ազատ Բոզոյան, Զարուհի Հակոբյան**

Գևորգ Դազարյան, Ուղղափառ հայք, Երևան, 2024, 241 էջ 336

Բանբեր Մատենադարանի հանդեսի հոդվածների
ձևավորմանը վերաբերող պահանջներ 344

CONTENTS

HISTORY AND PHILOLOGY

Gagik Danielyan

Cilician Armenia in the Works of ʿIzz al-Dīn ibn Shaddād
(a Critical Introduction)5

Vahe Torosyan

French Traces in the Coronation Ordo of the Armenian Kingdom of Cilicia..... 32

Ashot Sargsyan

The Second Phase of the Christianisation of Armenia:
A Program Serving a Fundamental Political Agenda48

Olga Vardazaryan

Basil of Caesarea's Hexaameron and the Parables of Mkhit'ar Gosh..... 74

Hasmik Iritsyan

Bishop David Geghamets'i as a Scribe or a New Wonder-worker
in the Same Manuscript? (Ms M3812, Synaxarium).....94

MANUSCRIPT CULTURE

Karen Matevosyan

Gladzor University and the School of Verin (Upper) Noravank' Monastery..... 110

Tamara Minasyan

The Life and Manuscript Legacy of the Scribe and Miniaturist Mkhit'ar Anets'i.....133

Lusine Tumanyan

The Scriptorium of Artamet.....146

Gohar Chatyan

An Attempt to Clarify an Important Family Episode of the
Famous Crimean Scribe Nater.....158

NATURAL SCIENCES

Karine Mosikyan

Gemstones and Their Medicinal Properties According to Medieval Sources.....170

Gayane Sahradyan

A 18th Century Armenian Pharmacopoeia Akhrabadin (M 372)
and The Eastern Medical Manuscript Tradition.....198

PUBLICATIONS

Hakob Kyoseyan

Tiratur Kilikets'i's *Sermon to the Church* "LORD, I have loved the habitation of your house, and the place where your honour dwelleth" 208

Mihran A. Minasian

Two Previously Unpublished Documents on the Khachgavank Monastery, Villages of Garin (Erzeroum) and Their Churches 227

Ruzan Poghosyan

"Useful and Beneficial Sayings of Philosophers" 250

Gohar Muradyan

The Greek Source of the Sayings of the Philosophers 278

Arevik Arabyan

Unpublished Odes (Taghs) of Aṙak'el Siwnets'i Dedicated to the Feasts of Candlemas, Palm Sunday, Easter, and the Saint Vardanids 313

Fr. Shahe Hayrapetyan

A Sermon by Catholicos Simēon Erevants'i 323

BOOK REVIEW

Azat Bozoyan, Zaruhi Hakobyan

Gevorg Kazaryan, *Orthodox Armenians*, Yerevan, 2024, 241 p. 336

СОДЕРЖАНИЕ

ИСТОРИЯ И ФИЛОЛОГИЯ

Гагик Даниелян

Киликийская Армения в сочинениях Изз Ад-Дина ибн Шаддада
(историографическое введение)..... 5

Ваэ Торосян

Французский след в коронационном ритуале Армянского
Киликийского царства..... 32

Ашот Саргсян

Второй этап обращения армян в христианство: программа, обслуживающая
основную политическую повестку..... 48

Ольга Вардазарян

«Шестоднев» Василия Кесарийского и притчи Мхитара Гоша..... 74

Асмик Ирицян

Епископ Давид Гегамеци как писец или новый чудотворец в одной и той же
рукописи? (№ 3812 из собрания Матенадарана, Синаксарий / Айсмавурк)..... 94

РУКОПИСНАЯ КУЛЬТУРА

Карен Матевосян

Университет Гладзор и школа монастыря Верин (Верхний) Нораванк..... 110

Тамара Минасян

Жизнь и рукописное наследие писца и миниатюриста Мхитара Анеци..... 133

Лусине Туманян

Скрипторий города Артамет..... 146

Гоар Чатян

Попытка уточнения важного семейного эпизода известного
крымского писца Натера..... 158

ЕСТЕСТВЕННЫЕ НАУКИ

Карине Мосикян

Драгоценные камни и их целебные свойства по
средневековым источникам..... 170

Гаяне Сахрадян

Армянская фармакопея *ахрабадин* XVIII века (рукопись М372)
в традиции восточных медицинских рукописей.....198

ПУБЛИКАЦИИ**Акоп Кеосеян**

«Церковная проповедь Тиратура Киликеци, гласящая Господи!
Возлюбил я обитель дома Твоего и место жилища славы Твоей».....208

Мигран Минасян

Два ранее не публиковавшихся документа о Хачкаванке и
деревнях Карина (Эрзерум).....227

Рузан Погосян

«Полезные и поучительные изречения философов».....250

Гоар Мурадян

Греческий источник древнеармянских «Изречений философов».....278

Аревик Арабян

Неизданные стихи Аракела Сюнеци о Сретении Господнем, Вербном
воскресении, воскресении Христа и посвященные Святым Варданидам.....313

Священник Шагэ Айрапетян

Проповедь католикоса Симеона Ереванци.....323

РЕЦЕНЗИЯ**Азат Бозоян, Заруи Акобян**

Геворг Казарян, *Православные армяне*, Ереван, 2024, 241 с.336

ԲԱՆԹԵՐ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ

Հատոր 38

BULLETIN OF MATENADARAN

Volume 38

ВЕСТНИК МАТЕНАДАРАНА

Том 38

Ձևավորումը և էջադրումը՝ Անահիտ Խանգադյանի
Շապիկի ձևավորումը՝ Մարտիրոս Տոլմանեանի
Շապիկին՝ Ծնունդ, ծաղկող՝ Մխիթար Անեցի, Ավետարան, 14-րդ.դ, ՄՄ 7740:
Սրբագրիչ՝ Արմինե Գրիգորյան
Տեխնիկական խմբագիր՝ Մարիամ Բրուտյան
Հրատարակչական խմբագիր՝ Հայկ Համբարձումյան

Ձափսը՝ 70×100 1/16, տպագրական մամուլ՝ 22, տպաֆանակ՝ 150

Մատենադարան

Մերոպ Մաշտոցի անվան հին ձեռագրերի

ինստիտուտի հրատարակչություն, Երևան, Մաշտոցի պող. 53, հեռ. (010) 513033

publishing.matenadaran@gmail.com

Ամսագրի թվային տարբերակը՝

banber.matenadaran.am/download-category/բանբեր-մատենադարանի/